

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПРАЗНИК

Брой 10 • год. ХСV • 29 май 2015 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ТРАКИЙСКИ СПАСОВДЕН НА БАКАДЖИЦИТЕ

На 21 май в местността „Бакаджиците“ край Ямбол се състоя Националният тракийски християнски събор „Спасовден“. Организатори на събора са дружество „Тракия“ – Ямбол с председател Михаил Вълков и Община Ямбол. На събора дойдоха Красимир Преманов – председател на Съюза на тракийските дружества в България, Румяна Вълчева – член на Централното ръководство на СТДБ, председател на тракийското дружество във Варна и председател на Тракийския женски съюз, Тодор Ангелов – председател на Бургаското тракийско дружество

и председател на Тракийския младежки съюз. Стоян Драгнев – заместник-кмет на Община Ямбол, Д. Динкова – заместник-областен управител, представители на тракийски дружества от

цялата страна, граждани и гости на Ямбол.

Съборът бе открит от сливения митрополит Йоаникий. Приветствие към гостите и участниците поднесе Красимир Преманов.

В събора участваха 16 фолклорни тракийски певчески и танцови състави от различни краища на страната. Така бе възкресена една проява, прекъсната през 2005 г., когато загинаха 16 души, след като автобус „Чавдар“ помете и гости и участници по време на празника на „Бакаджиците“. Тракийското дружество и неговият председател Михаил Вълков, както и Община Ямбол поеха отговорността да организират събора, който сега се прави за единна пътека, така, че да не напомним за трагедията. Възстановяването на празника стана и с благословията на сливения митрополит Йоаникий.

НАРОДНИЯТ
Трибун

Стефан
Данаилов

На стр. 3

„КИТНА ТРАКИЯ“ И „ТРАКИЙСКА ДЪГА“ – ЮБИЛЯРИ

Четете на стр.2

ВЕСТИ ОТ УКРАИНА

ВЕНЕЦ ПРЕД ПАМЕТНИКА НА ХАН КУБРАТ

В село Малое Перещепино в Украйна бе организирано поклонение на паметника на хан Кубрат. Организатор на поклонението е Асоциацията на българите в Украйна. Алексей Белинкий – член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България положи венец от името на тракийци. Ученици от местното училище, които са поели патронаж над паметника, изнесоха програма. Алексей Белинкий от името на СТДБ и АБУ подари компютър на училището.

Алексей Белинкий поднася венец на СТДБ

ПРИВЕТСТВИЕ НА СТДБ ЗА 24 МАЙ

Генералното консулство на Република България в Одеса и Асоциацията на българите в Украйна организираха тържество, посветено на 24 май – Ден на славянската писменост, на българската просвета и култура. На тържеството присъстваха официални гости от България – депутати и представители на правителството. Председателят на СТДБ Красимир Преманов изпрати приветствие към участниците в тържеството. Поднесени бяха венци и цветя на паметника на Св. св. Кирил и Методий. Членът на Върховния комитет на СТДБ Алексей Белинкий положи венец от името на СТДБ.

Пред паметника на Св. св. Кирил и Методий в Одеса

СРЕЩИ В ОДЕСА

Председателят на СТДБ Красимир Преманов бе на честването на 150 годишнината на Одеския държавен университет. В Одеса той има срещи с представители на Асоциацията на българите в Украйна и се информира за проблемите на българите там.

Пред паметника на екзарх Антим I

НЕПРИЯТНА ИЗНЕНАДА НА СЪБОРА В ОДРИН

В деня на Св. Константин и Елена на 21 май и тази година тракийци от различни краища на България се отправиха към Одрин, за да участват в традиционния тракийски събор. Тук бяха генералният ни консул в Одрин Любомир Попов, заместник-председателят на СТДБ ген. Тодор Бояджиев, представители на тракийски дружества в страната. Мнозинството се събра в двора на църквата „Св. Константин и Елена“, където звучаха тракийски песни, изпълнени от различни състави. Най-активно в програмата участваха тракийци от Свиленград. Председателката на тамошното тракийско дружество Василка Вангелова

ва говори за свещения за тракийци празник – Костандиновден.

За съжаление тази година за литургията са изпратени свещеници от вселенската патриаршия, които започват песнопенията и проповедите на гръцки език. Дошлите да чуят черковна служба българи останаха неприятно изненадани и излязоха навън. Всички дошли тук специално за празника и събора бяха огорчени, още повече, че всяка година литургията се изпълнява на български. Съюзът на тракийските дружества в България ще се обърне с писмо към Светия синод за изясняване на случилото се в Одринската българска църква.

ПРЕДСТОЯЩО

Национален тракийски събор „ИЛИЕВА НИВА“

Най-сърдечно каним тракийци на „Илиева нива“ да се поклоним заедно пред голготата на 200 тракийски деца, откъснати от дом и родители и посечени от турския ятаган, каза за вестник „Тракия“ Диана Овчарова – кмет на Община Ивайловград. Всяка година в първата събота на месец юни на мемориалът в местността, напоена с невинната кръв на децата, дори пеленачета, край ивайловградското село Глузово се организира Националният тракийски събор-поклонение „Ден на тракийското дете“. Тази година той е на 6 и 7 юни и се организира както и друг път от Съюза на тракийските дружества в България, Община Ивайловград и тракийското дружество в града. Съборът ще бъде открит с заупокойна молитва, с минута мълчание и с венци и цветя на мемориала, параклиса и чешмата, ще бъде почетена паметта на тракийските деца, жертви на първия геноцид през XX век в света. Актьорите Стефан Цирков и Иванка Шекерова ще изнесат рецитал. Ще прозвучат „страховитите“ стихове на големия поет Ивайло Балабанов – тракиец от с. Хухла за „когато духнат бели ветрове /и се яви над нивата злочеста –/ Илиева, Свети Илия сам – да напои ония жадни двеста / деца – тракийчета, изклани там...“

На сцената ще се представят тракийски детски състави от цялата страна. Освен това ще участва и представителният ансамбъл за тракийски песни и танци „Китна Тракия“ от Хасково. За всички ще има курбан, подготвен от тракийското дружество в Ивайловград. Преди откриването на събора се предвижда да бъдат поднесени венци и цветя на паметника на Петко войвода в село Пелевун. На 7 юни в Ивайловград ще бъде показан филмът „Съдилицето“ на реж. Стефан Командарев.

Стана традиция на Илиева нива да кръщават децата си младите тракийски семейства, затуй всички, които желаят могат да позвънят на телефоните в общината 0361/60-90 и моб.тел. 0885504010. На тези телефони могат да заявят своето участие детските тракийски състави, както и желаещите да спонсорират проявите на събора.

ДИМИТЪР ШАЛАПАТОВ

Село Сачанли се намира в южната част на Източните Родопи. На запад от него се простира Гюмюрджинското поле. Разположено е върху две бърда на около 700 м надморско равнище, на 40 км североизточно от гр. Гюмюрджина. На юг от Сачанли се намира българомохамеданското село Фъндаджак и българските Тахтаджик и Доганхисар, на югозапад са Хаджимахле, Долапчилар и Ючкълар, на северозапад – българомохамеданското Балдъран и българското Манастир, а на север – българомохамеданско Мерикос.

В центъра на селото било хорището. Около него в горния край били наредени селските дюкяни, а в долния край – ханът, училището и църквата. На север от хорището била горната махала, която била най-голямата. В края ѝ се намирал гробището. На изток се намирала Кършищната (Срещната) махала. В североизточна посока махалата преминавала в склоновете на възвишението Контила. На север от него се намирало Сюлейманово падало (Църквичето). На юг от Кършищната махала се намирала махалата Поляната, а на запад от нея се простира Долната махала, в която били дюкяните на Христо Първанов, Петко Стамболиев и Трингата.

Първоначално сачанлийци били пръснати в околните махали Селището, Райково селище, Къйсери юртя и др., чиито останки личат все още. Но за да могат да оцелеят в смутните времена на робството, те се заселват в едно селище, където полесно могат да се пазят от посегателствата на разбойниците. Не напразно и до днес се помни преданието, че турчин в Сачанли не смел да пренощува.

Поминъкът на селото бил земеделие и най-вече животновъдство. Нивите в селото били със слаба почва, тъй като били отвоювани от гората, а теренът бил наклонен и силно ерозиран. Затова през последните години сачанлийци започнали да закупуват земя от съседните полски турски села, която обработвали. Сеели най-много ръж, която виреела добре, по-малко ечемик и пшеница. Тъй като нивите били отдалечени на 5-10, понякога и 20 км, там си строили временни къщи, които по нищо не се различавали от тези в селото. Живеели в полето чак до есента и след прибиране на реколтата се връщали в селото.

Почти всяко семейство притежавало по декар-два лозя, които били на две места: в Райково селище и под селото – Долните лозя в Пазлъкът. В лозята имало черешови и орехови дървета, а и други овошки. Тук маслината не виреела поради голямата надморска височина. Скотовъдството било много добре развито, това се предопределяло от обшир-

Голготата на Сачанли

ната мерия, която притежавало селото – 30 км ширина и 40 км дължина. През лятото овцете и козите са били в горите на Сачанли, но през зимата стадата слизали надолу в полските села, овчарите са ходели и до морето, където плащали по грош на овца на местните жители, за да презимува добитъкът им там. В началото на XX век Сачанли официално са декларирали, че имат 60 хил. глави дребен добитък, но практика била навсякъде да се укриват част от животните, затова може да се предполага, че са отглеждали над 100 хил. глави добитък. Повече овце имали Делиивановци – 3 хил. глави, Богдан Мишков имал 2 хил., Парапановци 1500, Чанлиевци 1500, Мехтерев Танаш 1000, Комшевци 2000. Освен скотовъдство било развивано пчеларството, благодарение на многобройните видове треви, които имало в мерията се получавали високи добиви от мед. Общото производство за година на Сачанли възлизало на 45 тона. Най-големи пчелари били поп Илия Ангелов, отглеждал 200 кошера, Алекси Стамов също с 200 кошера.

Други дейности, от които получавали по-високи приходи били производството на риган и беритбата на жълди от паламудовия дъб.

Всяка махала имала дос-

татъчно чешми с вода за пиене, за хигиена, а също и за напояване на добитъка, който бил отделно от големите стада, и се връщал всяка вечер в селото. От него собствениците получавали мляко за лични нужди. Чешмите били Мехтерева, Ръждова, Станкова, „Изворът“ с пет чучура, Кюнкат, Големия кладенец, Яванова чешма, Момин кладенец или Лазарова чешма, Църквината чешма, Църната чешма в Горната махала, която била оцветена в черно, и Чучурът. Имало и минерален извор – Маслоото кладенче, чиято вода пиели, когато имали някакви заболявания.

Край селото минават реките Долът и Парлакова падина, чиито води се вливали в Голямата река. В околностите имало чешми като Дълбок кладенец, Чучумикът, Каракушевата чешма и др.

Църквата „Св. Димитър Солунски“ е построена през 1844 г. със султански ферман. Преди това хората се черкували в околните малки църкви и параклиси: „Св. Димитър“ в махалата „Поляната“, „Пеева черква“ или „Св. Дух“, която се намирала на Друмът по посока на Шапканите; „Св.Петка“ се намирала над селото до Калугеров камък, в местността „Исоката църква“. Първият свещеник в новата

църква „Св. Димитър“ бил поп Милчо от Гюкче бунар (Сив кладенец), сега Ивайловградско. След него за свещеник бил ръкоположен Илия Ангелов, който изнася основната тежест в борбата за преминаване към Българската екзархия, което станало през 1890 г. В това отношение той бил подпомогнат изключително много от Чолак Вълчо. В периода 1904 г. – 1908 г. лежи в Одринския затвор за участието си в революционната организация. Умира на 17 февруари 1925 г. в с. Ботурче, Ивайловградско. Свещеник в селото бил и Яне Тенекеджиев от Калайджидере. Църквата била много богата, голяма част от средствата отивали за революционната дейност, останалите използвали за училищното дело.

Първи учители били Тодор Казаков и Георги Алишанов от с. Манастир, но те преподавали на гръцки език. Учителят въвел българския език в училището бил Чавдар Чавдаров от село Чадърли. Този учител с право можем да го наречем апостол на учебното дело, тъй като учителства в изключително много западнотракийски села и то във важни за тях периоди.

Другите учители са Петко Вълчев, Георги Стоянов от с. Аврен, Васил Карастамов и Димитър Стоянов и

двамата от с. Манастир, Васил Алексиев, Васил Калоянов от с. Доганхисар, Пройко Проиков от с. Булгаркьой, Кешанско, Атанас Гоголов от с. Балъкьой, Ангел Попилиев, син на поп Илия Ангелов, Никола Русинов и учителката Мария от Македония.

Първото училище било построено през 1886 г., но не отговаряло на изискванията. През 1909 г. по време на учителстване на Васил Алексиев в селото имало записани над 100 ученика. Тогава се взело решение да се построи ново училище, в което щели да се помещават началното училище и прогимназията. През 1910 г. училището било построено. Заслуга за това имат училищните настоятели Дялко Камбуров, Стоил Душков Пенов, Вълчо Стамболиев, Славчо Гюргюв, Славко Сумяти и др.

Село Сачанли взема дейно участие в революционната организация за свободата на Тракия. По-важни дейци са поп Илия Ангелов, братята Вълчо, Стою и Андон Трингови, Иван Калимерата, Петко Стамболията, Дялко Делииванов, Дялко Юлечат, Васил Алексиев. През 1905 г. от Одринския военен съд били осъдени. поп Илия Ангелов, Петко Стамболията, Станко Александров и Митрю Манафов.

През 1913 г. сачанлийци са пострадали изключително много по време на така наречената „Гюмюрджинска република“. След дълга подготовка турците нападат селото на 5 септември. Населението се изтегля към с. Доганхисар. Но в суматата падат над 50 невинни жертви. Селото е подпалено къща по къща. Изгорени са училището и църквата. Не остава нито една постройка здрава. По-късно след сражението при гр. Фере, когато населението се пръска в гората, голяма част от сачанлийци се укриват в Армаганския балкан. Там те са открити от турската войска и отново са убити над 100 души. Заедно с падналите при Ятаджик (днешно Маджарово), общо жертвите от село Сачанли са над 300 души. Почти всяка къща дава свидна жертва по време на геноцида над тракийското население.

След реокупацията на Тракия с. Сачанли, което е брояло 600 къщи, не се възстановява. Жителите му се заселват в равнинните гюмюрджински села Козлукебир, Мюселимкьой, Ючкълар, Курджали, Дилнакьой, Сиркели, Басъркьой, Хаджимустафакьой, Евренкьой, Шапчи, Балдъран, Ташкълар. Само около 40 семейства останали в землището на селото. Те си построили жилища в местността „Селището“.

В с. Козлукебир, където се заселили най-много сачанлийци, била построена църква. Там била донесена и камбаната от Сачанли. Свещеник бил Илия Ангелов.

През 1920 г. Западна Тракия е дадена на Гърция. Една част от сачанлийци, сред които е и поп Илия Ангелов, веднага бягат в България. Тези, които са останали са подложени на репресии от страна на гръцките власти. Организира се съпротива, оглавена от Рафаил Каракачанов и Стайко Запартов. През 1923 г. голяма част от сачанлийци са заточени по островите и в Лариска околия.

По-късно всички се преселват в България. Днес техните наследници живеят в Кърджали, Момчилград, Крумовград, Ямбол и селата Голям и Малък Манастир, Голямо и Малко Шарково, Тополовград, Хасково и селата Книжовник, Царева поляна, Жълти бряг, Горно поле, Долни Главанак, Ефрем, Бориславци и др.

Родом от Сачанли е д-р Илия Славков, автор на книгата „Сачанли“. Неговият племенник Димитър Славков бе дълги години председател на тракийската организация в Кърджали. Корените и на сегашният ѝ председател Яни Янев са оттам. Потомци на сачанлийци са и професорите Делчо Порязов, Георги и Митрю Янков, както и известните хасковски бизнесмени Петър Баланов и докторът на икономическите науки Станмир Милев.

ДЕВЕТИ МАЙ – ДЕН НА ПОБЕДАТА, ДЕН НА ЕВРОПА

На 9 май председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов и Краснодар Беломорски – член на Централното ръководство на СТДБ, се поклониха пред загиналите във Втората световна война и поднесоха венец пред Паметника на Съветската армия по повод 70-та годишнина от победата над хитлерофашизма.

На сбирка на Софийското тракийско дружество Красимир Премянов заяви с огорчение, че при поднасянето на венци пред Паметника на Съветската армия на 9 май не е присъствал нито един представител на българските официални власти, което е знак за непризнаване на решаващата роля на Съветския съюз за победата над фашистка Германия и неуважение към паметта на хилядите загинали български воители във Втората световна война. Благодарение

на участието на нашата армия в освобождаването на Източна Европа, заслугите на България са признати и тя не загуби своя територия.

По покана на дружество „Тракия“ – Айтос и Младешкото обединение на БСП в Арт залата на община Айтос се състоя среща разговор с доц. Маруся Любчева, ни съобщи Николай Димитров. На срещата са присъствали както млади хора, така и преки свидетели на събитията преди 70 години. Темата на срещата е била „9 май – Ден на Европа“. „9 май е дата, която носи две важни и значими послания – ден на преклонение и почит, и

■ След срещата с доц. Маруся Любчева

■ Децата от фолклорната група „Пъстрица“

ден на съзидание. Двете измерения на тази дата не могат и не трябва да бъдат разграничавани, защото всъщност те изразяват победата на силите на съзиданието над силите на разрушението, те изразяват победа на живота над смъртта“, заяви доц. Любчева. „Днес България е достоен член на обединена Европа – Европа с множество различни традиции и езици, но и със споделени ценности. Може би и затова мотото на Европейския съюз е „Единство в многообразието“. В това единство, ние като българи

сме горди, че нашата нация е най-старата в Европа, чиято държава е оцеляла през вековете с името, с което е създадена“, каза още Любчева. В края на срещата всички си тръгнаха с подарък книжка „Моите основни права в Европейския Съюз“.

Детската фолклорна група „Пъстрица“ – най-младият творчески състав към „Георги Сапунаров“ и НЧ „Тракия – 2008“ – Хасково, участва и спектакъла, посветен на 9 май, организиран от Община Хасково. Фолклорната композиция, която децата изпълниха на централния площад, беше дълго аплодирана от събралото се гражданство. Най-голяма обаче бе радостта на техния ръководител Иван Иванов, който е и главен хореограф на ансамбъл „Китна Тракия“.

ВИСОКОТО ТРАКИЙСКО ОТЛИЧИЕ – ЗА ПРОФ. ГЕОРГИ ХАДЖИЕВ

ДИМИТРИНА СМОЛЕВА

На сбирка на софийското тракийско дружество неговият председател Николай Димитров обяви решението на Централното ръководство на СТДБ за награждаването на проф. Георги Хаджиев с медал „Капитан Петко войвода“ – с лента, за активната му дейност и по случай неговата осемдесетгодишнина. проф. Георги Хаджиев е потомък на тракийски бежанци от с. Лефяджилер и с. Чадърли – Беломорска Тракия. Още като студент през 50-те го-

дини той активно участва в дейността на младежката секция на Съюза на тракийските културно-просветни дружества, избран е за неин председател. Дълги години е член на управителния съвет на Тракийския научен институт. Член е на ръководството на Софийското тракийско дружество. Най-високото отличие на СТДБ бе връчено на проф. Хаджиев от председателя на Съюза Красимир Премянов с пожелание за здраве и творческо дълголетие. Юбиларят благодари на ръководството за признанието и високата награда.

ПЕСЕНТА Е НЕЙНА СЪДБА

Народната певица Иванка Калева навърши завидните 80 години. От малка сърцето я тегли към народните песни и до днес не спира да пее на всяко мероприятие на тракийското дружество „Екзарх Антим I“, където члену-

ва и оглавява един от местните клубове. В музикалната ѝ биография са записани многобройни участия в конкурси, има много награди и отличия. Самата тя споделя, че никога няма да забрави 1992-ра, когато печели безапелационно

наградата на публиката на конкурса „Златен кестен“ в Петрич. Активно се включва във всички прояви на дружеството и с неизчерпаема енергия работи за опазване на тракийската песен и култура. През годините участва в няколко издания на предаването „С бъклица и дрян“, следват записи на песни в Българското национално радио с известния кавалджия

Никола Ганчев, записват 40 български народни песни заедно, които подарява на Националното училище за фолклорни изкуства „Филип Кутев“ в Котел.

Бургаското тракийско дружество „Екзарх Антим I“ ѝ пожелава да изпее още много песни, които все така да ни радват, да продължава да е все така изпълнена с енергия и любов към Тракия.

ПРЕДСТОЯЩО ФОЛКЛОРЕН ВЕНЕЦ „БОЖУРА“ В СРЕДЕЦ

На 30 и 31 май т.г в гр. Средец ще се състои Фолклорен венец „Божура“. Негови организатори са Община Средец, Съюзът на тракийските дружества в България, тракийско дружество „Екзарх Антим I“ – Бургас, народно читалище „Пробуда-1897“ и Историческият музей – Средец. Председател на инициативния комитет е инж. Иван Жабов – кмет на Община Средец. Фолклорният празник има подкрепата и съдействието на Българското национално радио и Радио Бургас. Тази година „Божура“ се посвещава на 85 години от рождението на странджанската народна певица Комня Стоянова.

Национална инициатива-пътуване „ПО ОБРАТНИЯ ПЪТ НА ДЕДИТЕ НИ“

Уважаеми тракийци, потомци на бежанци от Беломорска и Одринска Тракия и Мала Азия,

Предоставяме ви маршрута за пътуването до родните места на нашите деди, бежанци от Източна, Одринска Тракия, което ще се проведе от 2 до 5 юли 2015 г. включително – четири дни с две нощувки и две закуски: Турция – Лозенград, Бунархисар, Люлебургас, Кешан, Узункюрю, Лозенград, Бунархисар, Люлебургас, Узункюрю, Кешан, Малгара, Текирдаг, Одрин. Окончателният маршрут за селата е в зависимост от родните места на дедите на потомците на бежанци от Одринска Тракия, участници в пътуването. Общата стойност на пътуването е 230.00 лв. И включва пътуване с автобус с климатик, 2 нощувки в двойна стая в хотел със закуски, медицинска застраховка, водач-ръководител от агенцията с перфектен турски език, консултативни и помощни материали за всеки пътуващ, питки, вино, цветя и други в памет на тракийските бежанци, сувенири и подаръци за срещите с кметовете и населението от родните места на бежанците, разходка в Одрин.

Желаете да участват в пътуването „По обратния път на дедите ни“ трябва да потвърдите участието си до 05.06.2015 г., а до 12.06.2014 г. да преведете по сметка: ЦЕНТРАЛНА КООПЕРАТИВНА БАНКА

ЦКБ АД (СЕСВБGSF) IBAN:

BG70СЕСВ97901003467900 – Разплащателни (текущи) БОЖАНКА ПЕТРОВА БОГДАНОВА

Общата стойност в размер на 230.00 лв. (препоръчително е да посочите повода за направения превод „Пътуване до родните места на дедите ни от Източна, Одринска Тракия). Необходимо е да предоставите при Божана Богданова копие от международния си паспорт най-късно до 25.06. 2015 г.

Напомняме, че е задължително притежаването на валиден международен паспорт към датите на пътуването!

За допълнителна информация:

Божана Богданова, София, ул. „Кешан“ № 3.

тел. 02/943 59 41. Моб: 0886201574,

e-mail: janet_kg@abv.bg; bojana.bogdanova@gmail.com

ЛИТЕРАТУРНИ НАГРАДИ

Публицистът и писателят Тодор Коруюв, главен редактор на вестник „Тракия“, бе удостоен с Националната литературна награда „Богомил Нонев“ за книгата му „Животописи“ (изд. „Захарий Стоянов“). Тя му бе връчена от Калина Нонева, дъщерята на Богомил Нонев, на тържество, организирано от Съюза на българските писатели в Централния военен клуб. Наградата за литературна критика на СБП бе присъдена на проф. Чавдар Добрев, потомък на бежанци от Одринска Тракия.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А Печат: Военно издателство ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА

СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STABGSF

Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Валентина АНГЕЛОВА (Бургас) – 0879 545 115; Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40
Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

ТРАКИЯ. ОЩЕ ЕДИН НОВ (СТАР) ПРОЧИТ

Д-Р ЕЛЕНА АЛЕКОВА

В изложение на архимандрит Мелетий от 24 януари 1904 г. до екзарха в Цариград (Иstanbul) за положението на българското население в Лозенградско след Илинденско-Преображенското въстание от 1903 г. (наричано още „Кървав рапорт“ и публикувано в книгата на Стоян Райчевски „Етническото прочистване на българите в Източна и Западна Тракия и Мала Азия (1903–1913–1923)“) четем нещо почти невероятно, в което по същество се корени един „нов (стар) прочит“ на историята:

„Чак когато всичко се опустошило; когато Раклица, Курията, Дерекъй, Коево и пр. се обърнали вече на пепелища, без жива душа, когато кръвта на мъченически загиналите в обърнатите на касапница български села позасъхнала, тогава чак властта отива в с. Раклица и др. Но, уви, не за да даде помощ, а да състави акт, в който да изтръгне признание от останалите селяни, че селото е изгорено от комитите, подписването на които актове селяните дързостно отхвърлили, като заявили, че те знаят имената на злосторниците, които са войници и турци от околните села.“¹

Османската власт приписва злодеянията си на комитите! Тоест, излиза, че дори онези, които са се вдигнали на бунт, за да освободят своите земи и своите поробени братя, всъщност са опустошавали земите си и за избивали братята си! Ако това не е абсурд на абсурдите, не знам...

В книгата „Разорението на тракийските българи от 1913 година“ и акад. Любомир Милетич говори за изопачавания на истината, в които българската войска е била представяна пред света като вършителка на деянията над българите, какво че тя всъщност ги е освобождавала:

...А в туй време, когато се извършваха над злощастното наше население в Македония и Тракия най-големите жестокости от страна на освирепелите ни неприятели, в чужбина се сипеа върху България безчет хули, че уж българите извършили тия жестокости. Дълбоко покъртен от тракийското небивало народно нещастие, а не по-малко възмутен и от реченото изопачаване на истината, почнах да събирам данни за насилия над мирното българско население...“²

Но това, ще викнат тутакси изобретателите на „новите (стари) прочити“ на историята ни, е българската гледна точка...

Тогава да видим гледната точка на чужденците. Във връзка с изопачаванията на истината спрямо българите баронеса Варвара Икскул фон Хилденбандт пише на 29 август 1913 г. писмо до руския учен историк Максим Ковалевски. Тази самоотвержена жена, вместо да се радва на охолството си, става милосърдна сестра и ръководи по фронтовете на

Балканските войни медицинска мисия. Ето писмото ѝ, публикувано в „Лятото на 1913 г. Документирани свидетелства за геноцида над българите“ (на Георги Илиев), без коментар...

„Драги приятелю,
Говорила съм ти толкова много за България и ти винаги си посрещал моите разкази с интерес, така че сега не се колебах да ти пиша, понеже истината превръща това в мое действително задължение по повод на една статия, която се появи в един от последните броеве на „Daily Telegraph“, привидно произхождаща от руски дипломат, изпратен от неговото правителство да направи разследване относно „българските жестокости“ в Одрин. Казвам „привидно“, защото за щастие общественото положение на лицето, което е отговорно за тази „информация“, събрана в продължение на два дни, е вече официално опровергано. Историята е дело на един вестникарски кореспондент (името му не се дава), който по своя собствена инициатива предприел да извърши „разследване“, ако изобщо такава дума може да бъде употребена, с цел да представи редица трудни проучвания, които изискват много повече време, за да бъдат сериозни и повече или по-малко верни. Повече или по-малко верни, защото, струва ми се, че rosfastit, имайки предвид състоянието на духовете на бившите воюващи, техните национални особености, както и взаимните им ожесточения, почти невъзможно е да се стигне до цялата истина. Несъмнено аз не твърдя, че правя това в момента. Единствено бих желала да докажа чрез фактите, които съм видяла със собствените си очи, че най-добрите намерения – и няма съмнение, че кореспондентът е бил вдъхновяван от такива намерения, – често пъти постигат резултати, които са много далеч от истината. Той заявява, между другото, че град Одрин е бил ограбен и полуразрушен от българите, когато те влезли в него. Аз отидох в Одрин на третия ден след българската окупация и първото ми впечатление, когато навлязох в града, бе огромно учудване от реда, който цареше там въпреки обстоятелството, че полицаите по това време бяха само 30 души и че улиците буквално преливаха от войници и войскове части, които вървяха в една или друга посока, очевидно радвайки се на победата, но без да направят каквото и да е, което би могло да обиди победените.

Пред джамия „Сюлеймание“ се беше събрала голяма тълпа, която искаше да влезе вътре, но вратите бяха затворени и постовите войници отказваха да допуснат когото и да било. Когато ме видяха в дрехите на милосърдна сестра и придружена от един леко наранен български офицер, те ни пуснаха в джамията през една от малките странични

Д-р Елена Алекова

врати, където нямаше навалица. Запитах защо не се допускат хората без специално разрешение и часовият ми отговор, че войската е нанесла известни щети на джамията през първия ден, поради което е трябвало да бъдат взети незабавни мерки. Оглеждах се наоколо с тревога, опасявайки се от това, което бих могла да видя, и очаквайки признаци на непоправими щети. Но с изключение на една дупка в покрива, направена от избухнал снаряд по време на обсадата – в ъгъла на едно от малките стълбища, всичко останало беше в съвършена изправност. Разкошният килим, произведение на изкуството с неизчислима стойност, беше внимателно навит, а плочите под него бяха покрити с розозки. Полилеите от ковано желязо, които украсяват вътрешността на джамията, бяха в много добро състояние, с изключение на десетина от тях, които очевидно от дълго време са имали нужда от поправка. Навсякъде цареше безупречна чистота. Явно бе, че джамия „Сюлеймание“ по това време съвсем не представляваше картината на „ограбено и омърсено“ здание.

Оттам отидох до едно консулство, където чух вълнуващи разкази за опустошенията, извършени в джамията, и разни зловонни подробности. Хората бяха много изненадани, когато им описах това, което току-що бях видяла. Ако такива истории можеха да се разказват в този момент и в този град, то можем да си представим какви легенди могат да бъдат създадени след няколко месеца!

Кореспондентът на „Daily Telegraph“ е също много далеч от действителността при своето описание на убийството на един грък от българските войски. Инцидентът се случи, докато бях в Одрин. Видях мъртвото тяло, което бе оставено

покрито на улицата, но което можеше спокойно да се види от хората на мястото, където е паднало. Този грък, турски поданик, открил турски войници, скрити в една малка джамия. Той показал тяхното скривалище на един български офицер, който минавал по улицата с една полурота. Турците очевидно забелязали това движение на гръка, тъй като залп от пушечни изстрели веднага бил даден от полузатворените прозорци и гръкът паднал смъртно ранен. Тогава българският офицер дал заповед на своите войници да се разпръснат и да открият огън по скрилите се хора; и ако паметта не ме лъже, били са дадени 30 жертви. Считам, че офицерът е действал правилно.

В първите дни е имало чести случаи, по-специално нощем, когато криеци се хора, турски войници или други, се възползвали от абсолютната тъмнина, в която потъва градът, за да стрелят по минавачи. Командващият генерал издал съответно заповед, разпелена из целия град, според която всички жители на къщите, откъдето се дадат такива изстрели, ще бъдат нападнати и убити с щикове. Тази заповед беше абсолютно необходима, тъй като жертвите от тези нападения бяха стигнали значителен брой. Независимо от нейната суровост, тази заповед спаси живота на много хора. Мога да заявя, макар че бях в Одрин четири дни през петнадесетте дни след завземането на града, нито един път не чух, че българските войници са извършили действия на насиле, на грабеж или на други изстъпления. Имаше няколко случая на грабежи през първия ден, обаче те бяха незабавно и строго наказани и тези случаи не се повтаряха. Положително цях да науча за някакъв подобен случай, колкото и малък да е той. Аз знам, че някои чужденци

– колекционери на антични предмети, действително предлагаха големи суми за килими и други ценни предмети, обаче не намериха нищо за продажба 24 часа след влизането на българските войски.

Разрушението, причинено по време на отбраната главно от снарядите на обсаждащите войски, бе много малко в сравнение с броя на изстреляните снаряди. Мисля, че съм права, когато заявявам, че в почти всяка улица имаше най-много една или две къщи, които бяха разрушени. Тук отново се дава едно много неправилно тълкуване на понятието „жестокости“, извършени по отношение на турските военнопленници, страдащи от холера. Режимът, на който те бяха подложени, бе несъмнено много суров: те бяха изложени на дъжда и на студа през нощите и бяха напълно лишени от каквото и да е внимание. Но как би могло да бъде иначе, когато болниците на Одрин бяха вече препълнени с турски ранени, и то в такова плачевно състояние, че аз можах да намеря само 20 места (при отворителни условия) за българските офицери, които бяха почти умираещи и които не можеше да бъдат пренасяни по-нататък, а трябваше на всяка цена да бъдат преместени от Кара йусуф. Това бе името на малкото гръцко село, на разстояние 7 мили от града, където се намираще руската мисия на братството на Кауфман, която аз ръководах в продължение на 5 месеца (два месеца през време на обсадата на Одрин прекарах в Кара йусуф). Ние имахме общо 25 палатки за ранените, а над 5000 ранени минаха през нашите ръце през дните на атаката. И при най-добри разпореждания не беше възможно да се грижим сериозно за всички случаи. На всяка цена трябваше да се намери повече място и за да се погрижи за това, аз тръгнах на третия ден за Одрин. Въпреки всичките ми усилия, въпреки желанието на българските власти да ме снабдят с всичко, което беше абсолютно необходимо, успях да намеря само 20 легла. Останалата част от тежко ранените трябваше да бъдат пренесени най-напред до Кърк клисе (Лозенград), на разстояние 55 мили от Кара йусуф, и след това, поради липса на помещения в Лозенград, да бъдат преместени до Мустафа паша (Свиленград) – на 70 мили разстояние, като за целта се използваха каруци, теглени от волове по много лоши пътища. Щом като българите не са били в състояние да се погрижат за каквото и да е подслон на собствените си ранени в Одрин, можеше ли да се очаква, че те ще успеят да намерят подслон за хиляди турци, които страдаха от холера, и които трябваше да бъдат изолирани от останалите пленници и от ранените войници?

Продължава в следващия брой

ПРЕД КОНГРЕСА

На 27 юни вечерта ние бяхме вече на Петрова нива, над село Стоилово, където ни чакаха конгресистите....

Конгресът на VII въстанически окръг

Двадесет и осми юни заранта.

... В 2 часа след обяд Мишел откри конгреса в присъствието на всички 47 души делегати... Избраха се: Васил Пасков – председател, Велко Думев – подпредседател, Хр. Силянов и А. Разбойников, секретари.

Въпросът за самото въстание се реши без разногласия: той се смяташе за решен. Ние се събрахме да организираме въстанието, макар и да съзнавахме всички, че окръгът, взет изцяло, далеч не е подготвен. Само мустафа-пашанският делегат Дим. Катерински се изказа против. И бе веднага отстранен от конгреса. [...]

Така се свърши конгресът, в който по всички правила на модерния парламентаризъм се преореша гибелта на един от най-цветущите български краища.

В НАВЕЧЕРИЕТО

На 4 август вечерта бяхме на Китка. Раздаде се храната и всеки се оттегли да спи и да сънува за събитието, от което ни делеше само едно денонощие...

Бивахът шумеше от работа...

Помъчих се и аз да позаспя малко, но напразно. Отидох пак на наблюдателния пост до часовая и останах там. Напрягах въображението си за да си представя невиданата картина на разрушението, с огнените пламъци над горящите села, с писъка на бягащите домочадия, при адския пукот на бомбите и куршумите. А гневно под мене Черно море блъскаше вълните си о бреговете, изпращаше ми сякаш своя вечен зов за борба...

Море разбунено, заливай

Скали, пустинни брегове!

Гърми и с нас ведно, откривай

Незайни бездни – гробове!

И от част втора:

НАПАДНАТИТЕ

Денят – първият след въстанието – мина в пълна неизвестност...

Измъчвани от всички тия тревожни мисли, ние напуснахме бивака при Калето...

Тъмни теснини, ниски хълмове и долини се редяха едни след други и бързо оставаха зад нас – изчезваха в мрака на безлунната нощ... След няколко часово ходене аз, изнурен от безсънието и напрежението през последните две денонощия, се почувствах, ако и на път, изоставен от силите си – бях победен от съня... За пръв път в Странджа аз вървах и спях като сомнамбул...

На 10 август по цялото продължение на Лозенградския санджак турско-българска граница вече не съществуваше...

В третата част „Бежанци“ авторът пише за турските опустошения от 35–40-хилядната армия. Въстаниците били принудени да отстъпят завоюваните позиции и минат границата. Само през пет страховити дни, от 24–29 август, били опожарени тридесет и осем села!

За войниците настъпваше трагично сблъскване между чувствата и войнишкия им дълг. Те ни предупреждаваха, настояваха

и ни се молеха да минем на „своята“ територия, да не ги излагаме пред началството им, което им заповядвало да държат границата най-строго затворена за нас... Пред вида на тия бодри и снажни войници, аз почувствах по-блезнено погрома, надвиснал над Одринско и горко оплаках безразсъдно пропуснатия исторически момент, който никога вече няма да се върне... Историята ще извини тях, подчинените войници на свободна България и нас, въстаналите роби, но не и вдъхновителите и върховните вождове на 200–300 хилядната българска армия. Какво велико престъпление пред бъдещето на един народ, млад, току що прогледнал, нуждаещ се от традиции и велики дела, за да повярва в силите си и да се издигне като морална и културна единица в собствените си очи! Свободният български народ доживя бунта на своите поробени братя и вместо да се дигне като един човек и да измете владичеството на гнилия турски колос, биде осъден на бездействие от своите водители. Неизкупимо, самоубийствено бездействие!...

„СПОМЕНИТЕ“ са безценно историческо свидетелство, те покоряват читателя с художествено написаната история. След появата им академик Петър Динеков (1910–1992) пише: Наблюдателността, хуморът, задълбочаването в събитията, стегнатите описания, липсата на излишни фрази, честият избух на поетическо чувство правят от книгата едно първокласно литературно произведение и ѝ отреждат място между най-хубавите мемоари на нашата литература“.

В Странджа Христо Силянов ни се открива и като поет, някои от стихотворенията му въстаниците

запаят като песни. Стихотворението „Въстанически марш“ поетът „стъкмил на бърза ръка“, а „Мишел, който, ако и добър певец, никога не е имал амбиция на композитор, стъкми на бърза ръка мелодия...“.

За първи път той печата през 1898 г. в списание „Ученически другар“. Участва в редактирането на вестниците „Новини“ (1890–1912), „България“ (1898–1915), в списание „Демократически преглед“ и др.

През годините и десетилетията пише стихотворения, хуморески, разкази, статии, фейлетони. След погрома на въстанието се установява в София и заедно с Владимир Ковачев в края на 1903 г. издава стихосбирката „Тъгите на роба“, а две години по-късно – самостоятелна книга „Стихове“. Като публицист пише във вестниците „Революционен лист“ с редактор Димо Хаджидимов (1875–1924), „Илинден“, „Ден“. А в края на 1909 г. е изпратен в Цариград в помощ на редакторите на екзархийския вестник „Вестник“ – „политико-обществен, научно-книжовен и духовен вестник“.

В 1904 г. заедно с Александър Кипров основава вестник „Българан“, което става най-значителното хумористично-литературно издание. Още в първия му брой четем:

Двама млади стихотворци бивши „славни“ туркоборци, а пък техни помагачи – кой отдето се закачи...

След карикатуриста Александър Божинов в списъка на „помагачите“ откриваме Елин Пелин, Андрей Протич, Пепо, Киряк Савов, Цанко Церковски и др. В „Литературен сборник на българановците“ (1906) Силянов ни се представя със своеобразна биография:

Роден в Цариград, това е причина за неговата безгранична любов към Н. И. В. Султана. Получил образованието си в Битолската гимназия – затова най-напред е арестуван там. Той е:

Революционер по идея,
поет по професия,
българанец по настроение,
съпруг по слабост човешка.
Сега е студент по история,

затова тя има да се замисли към кой лик безсмъртен да го причисли.“

С разностранната си книжовна и обществено-политическа дейност в Княжеството Христо Силянов отстоява идеята за единство на революционните сили, прокламирана от учителя му Дамян Груев. В 1908 г. е допълнителен член на Задграничното представителство на ВМОРО, а през Балканските войни революционерът отново повежда чета из Македония, чети водят и Пейо Яворов и Йонко Вапцаров, все в помощ на военните операции на българската армия. Това свое четничество Силянов е описал в книгата „ОТ ВИТОША ДО ГРАМОС“ (1919). След националната катастрофа за България ще напише и очерка „Един именит син на Костурско. Васил Чекаларов“ (1914), веднага след смъртта на другаря си от последния поход в Македония.

Ръководството на костурската чета

През април 1915 г. Христо Силянов се озовава в Цариград с разпознавателна цел: да направи план на новите турски укрепления и на поставените батареи в северната част на Босфора. За тази акция подробности можем да прочетем в „Записки на моряка“ (1931) от Антон М. Прудкин. Тя заслужава отделна публикация, защото Христо Силянов ни се открива като голям русофил, българин, който е искал страната ни по време на Първата световна война да застане на страната на Съглашението. Уви!... На 10 септември 1915 г. правителството на Васил Радославов (1854–1929) обявява мобилизация, България воюва на страната на Германия и Австро-Унгария. Христо Силянов е назначен за кореспондент на Македонската дивизия, но внезапно е арестуван.

Едно непредпазливо писмо до помощник-капитана на Прудкин във връзка с цариградската му мисия става повод да бъде обвинен и осъден по т.нар. процес на „руските шпиони“. Осъден на доживотен затвор, Христо Силянов лежи в Централния софийски затвор и в Хасковския затвор през цялата Световна война. Освобождават го с останалите осъдени по това шантажно дело заедно с много други непокорни на короната борци през 1918 г.

В 1918 г. съвместно с икономиста д-р Коста Д. Списаревски (1882–1953) Христо Силянов започва издаването на списание „Сила“ – „седмично списание за политика, обществен живот и литература“ (1918–20, 1922–24). Периодично печата „Неволнишки песни“ и „Тъмнични очерци“, превежда разкази и стихотворения от Анатол Франс, Александър Фьодоров, Константин Балмонт, К. Мюлер и др. На страниците на списанието се изявяват младите таланти Христо Смирненски, Светослав Минков, Владимир Полянов, Лалю Маринов – Ламар и други.

След 1921 г. Христо Силянов като журналист рязко променя отношението си към правителството на Александър Стамболийски, включва се в политиката при формирането на „Демократическия сговор“. След Девотоюнския преврат в два мандата на Народното събрание е депутат от Татар Пазарджик, става редактор на „Демократически преглед“, където води външнополитическия отдел.

Изявен публицист, Христо Силянов е избран за председател на Дружеството на столичните журналисти (1931–1932). „Вестникарството не е бюрократизъм. – четем в едно интервю, дадено за вестник „Литературен глас“. – То изисква нерви и кръв. Само този е истински вестникар, който върши вестникарската работа с ум и сърце. Строго отделяне на писателя от журналиста не може да се прави“.

Последните десет години от живота си Христо Силянов бе подпредседател на Македонския научен институт. Тези години той посвети на историята на националноосвободителното движение на българите от Македония. Освен мемоарните му книги, в които описва личното си участие в борбата, той ни остави и три тома история „Освободителните борби на Македония“ (том първи излиза през 1933 г. и обхваща предилинденския период и самото въстание; том втори обхваща събитията до 1908 г. и е отпечатан в 1943 г., а за том трети събраните материали остават необработени, нещо повече – днес съдбата им е неизвестна...).

След мозъчен удар Христо Силянов умира на 26 септември 1939 г. През втората половина на XX век издателство „Български писател“ ни предложи следните книги от Христо Силянов:

ПИСМА И ИЗПОВЕДИ НА ЕДИН ЧЕТНИК (1967, 1984); СПОМЕНИ ОТ СТРАНДЖА (1984); ОТ ВИТОША ДО ГРАМОС (1984); ОСВОБОДИТЕЛНИТЕ БОРБИ НА МАКЕДОНИЯ (фото-типно т. I и II, 1983).

Христо Силянов – в средата на първия ред, всред войводи и четници от обединени чети на ВМОРО през Балканската война

ЛЕТОПИСЕЦЪТ НА ВЪСТАНИЕТО ОТ 1903-ТА

Навършиха се 135 години от рождението на историографа на македоно-одринското революционно движение Христо Силянов

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

Христо Иванов Силянов е роден в Цариград на 28 май 1880 г. „Баща му, пише в 1918 г. Петко Росен, е от Костурско, оженен в Цариград за гъркиня... След смъртта на бащата чичо му, сръбско дюнме, го настанил в Сръбската търговска школа в Цариград, но скоро бил изключен.“ Христо продължил гимназиалното си образование в Солун и Битоля, където негов учител е Дамян Груев (1871–1906). Още като ученик Христо Силянов полага клетва и встъпва в революционната македонска организация. След завършване на гимназията Христо и двама негови другари пеш пристигат в София, където се запознават с Гоце Делчев (1872–1903), Борис Сарафов (1872–1907) и Гьорче Петров (1864–1924).

Преди да поеме пътя на професионален революционер Силянов е учител в Прилеп, в Леринско и Костурско. През 1901 г. турската полиция арестува Дамян Груев, започва да следи младия учител, Христо попада на няколко пъти в затвора и е принуден да премине в нелегалност. От началото на 1902 г. е в четата на Марко Лерински, която известно време придружава в инспекционна обиколка Гоце Делчев – подвижен член на ЦК. Христо Силянов става сам войвода на малка чета, която е разбита в сражение...

За първата година от четничеството си Христо Силянов издава през 1927 г. книгата „ПИСМА И ИЗПОВЕДИ НА ЕДИН ЧЕТНИК“. По някои сведения тя е писана като дневник – ден след ден. Според писателя Иван Бурин (1913–1991) „Тази книга е най-добрата мемоарна книга за македонските революционни борби и една от най-добрите за епохата на нашето националнореволюционно движение, че и въобще за революционните борби на българския народ.“ – четем в предговора на второто издание на „Писма и изповеди на един четник“ (1967).

След не една и две „афери“ из Леринския и Костурския край в края на 1902 г. Христо Силянов се добрал до София през Гърция, „през страната, в която той се е ползвал със славата на вампир и главорез“ (Петко Росен). В столицата Силянов се включва активно в организационния живот. – „Оная нощ, когато се простих с костурските другари, Чекаларов и Пандо Кляшев ме заклеха да действам тук както мога и колкото мога за въстание през идната година“.

Читателят навярно се интересува как Христо Силянов се озовава в Странджа планина по време на

подготовката и провеждането на Илинденско-Преображенското въстание? Отговорът ни дава сам авторът в книгата си „СПОМЕНИ ОТ СТРАНДЖА. Бележки по Преображенското въстание в Одринско – 1903 г.“ (1934). Още на първата ѝ страница Силянов се изповяда: „През пролетта на 1903 г. в София се бавеше старият мой приятел и учител Михаил Герджиков – Мишел (1877–1947), който от година и повече работеше в Одринско. Щом узна, че се готвя за път, той употреби всичкото си красноречие – а и притежаваше го в значителна степен – за да ме склони да му стана другар. Описа ми хубостите на Странджа и поезията, която се крие в хайдушките ѝ недра и, насърчен от моя нерешителен отказ, удвои своите настоявания... Без много да се бавя, след дадената дума, аз потеглих за Бургас, където според уверенията на Мишел, всичко било готово, та сме щели да се бавим само няколко дена... В хана на Георги Минков – Мрачний, през целия месец май пристигали „кандидати за вътре“.

На път за Странджа гладната армия се установила на лагер край село Гергебунар (Росеново). Там Силянов „заварил своя задушевен приятел Петко Чорбаджиев – Росен, студент, поклонник на Шопенхауера и Ницше, любител на художествената литература и с критически разбираня от школата на Волински.“ Ден преди да напуснат лагера Христо Силянов пише следното „пълномощно“, запазено в архива на Петко Росен:

Другари, приятели, познати!
У когото попадне някоя моя тетрадка, написана с особена азбука и оставени на съхранение през 1902 год. в Костурско у В. Чекаларов и в Леринско (с. Забърдени) у Дине Минчев – моля го да я предаде като моя собственост на приносящия настоящето ми г. Петко Чорбаджиев.

С. Герге бунар, 25 V. 903 г.
Хр. Силянов

П. П. Също и каквито и да е мои писма или ръкописи моля да му се предадат.

Хр. Силянов

Понеже нямаше възможност да направя нещо по официално, то моля и на настоящето да се дава същото значение.

Същи

Христо Силянов издава в книга „СПОМЕНИТЕ“ (1934), които е обнародвал на части през годините 1905–1907 в списанието на Никола Наумов „Македоно-одрински преглед“. В специална бележка тогава Силянов пише, че те „нямат за цел да дадат едно пълно изложение на

въстаническите действия в Странджа през 1903 година... Тук ще се огранича да предам моите лични впечатления и наблюдения и ще се спра по-нашироко само върху ония акции и събития, в които взех непосредствено участие, или на които бях свидетел.“

Мястото не ми позволява да се спра подробно на „Спомените“ на Христо Силянов, но според общото признание на участници в освободителните борби на Македония и Одринско те са живи разкази, нещо повече, ще кажа аз – в тях мемоаристът проявява завидно белетристично майсторство. Изкушавам се да цитирам отделни редове от някои глави на част първа:

КАК МИНАХМЕ ГРАНИЦАТА

„Който е минавал турската граница с пушка в ръка, проникнат от великата идея, той не може да не е изпитал величавостта на тоя рядък момент. Възторг, умиление и смътна тревога вълнуват душата, сърцето бие до пръсване в разширените гърди и усещаш, че не в тъмната долина на мрака и скръбта стъпва кракът ти, а в някаква вълшебна и обетована земя. – Не са

ли поезия тези редове?

Нещо един час преди зори стигнахме Калето над село Чеглаик, където цял ден дунуваме... Останахме да чакаме зората, първата зора на новия ни комитски живот. И видяхме я как трепна и благата огрява с розовото си сияние необятните гори на Странджа и се почувствахме отново такива, каквито бяхме, преди да познаем скуката на праините софийски булеварди. Колко очарование и мила поезия имаше в тая минута!

След малко аз прочетох на Мишел:

При теб сме пак, о родино света. Далеч от теб, ний с тебе сме живяли – със твоите тегла и идеали и въздух, и лъчи, и широта. Добро ли, зло ли... Само господ знай какво те чака. Ний сме и смутени, и от свещена вяра окрили, че ти за нас обетован си край.“

На 16 юли 1903 г. Христо Силянов пише до Георги Минков – Мрачний, че след конгреса на Петрова нива е в „терористическата“ чета на Михаил Герджиков, съставлявана от 20 души: „Ние нямаме определен район. Работата ни – сега каква е. Ах, Мрачний! Величествена, наистина и истински хайдушка е била тая пуста Странджа! Гори! гори! гори! Можеш свободно и през деня да се движииш, нещо, което ние по някой път правим... Днес дунуваме в един прекрасен букак, на няколко часа само далеч от границата.“

Другари, приятели, познати!
У когото попадне някоя моя тетрадка, написана с особена азбука и оставени на съхранение през 1902 год. в Костурско у В. Чекаларов и в Леринско (с. Забърдени) у Дине Минчев – моля го да я предаде като моя собственост на приносящия настоящето ми г. Петко Чорбаджиев.

С. Герге бунар, 25 V. 903 г.
Хр. Силянов

П. П. Също и каквито и да е мои писма или ръкописи моля да му се предадат.

Хр. Силянов

Понеже нямаше възможност да направя нещо по официално, то моля и на настоящето да се дава същото значение.

Същи

Христо Силянов издава в книга „СПОМЕНИТЕ“ (1934), които е обнародвал на части през годините 1905–1907 в списанието на Никола Наумов „Македоно-одрински преглед“. В специална бележка тогава Силянов пише, че те „нямат за цел да дадат едно пълно изложение на

въстаническите действия в Странджа през 1903 година... Тук ще се огранича да предам моите лични впечатления и наблюдения и ще се спра по-нашироко само върху ония акции и събития, в които взех непосредствено участие, или на които бях свидетел.“

Мястото не ми позволява да се спра подробно на „Спомените“ на Христо Силянов, но според общото признание на участници в освободителните борби на Македония и Одринско те са живи разкази, нещо повече, ще кажа аз – в тях мемоаристът проявява завидно белетристично майсторство. Изкушавам се да цитирам отделни редове от някои глави на част първа:

КАК МИНАХМЕ ГРАНИЦАТА

„Който е минавал турската граница с пушка в ръка, проникнат от великата идея, той не може да не е изпитал величавостта на тоя рядък момент. Възторг, умиление и смътна тревога вълнуват душата, сърцето бие до пръсване в разширените гърди и усещаш, че не в тъмната долина на мрака и скръбта стъпва кракът ти, а в някаква вълшебна и обетована земя. – Не са

ли поезия тези редове?

Нещо един час преди зори стигнахме Калето над село Чеглаик, където цял ден дунуваме... Останахме да чакаме зората, първата зора на новия ни комитски живот. И видяхме я как трепна и благата огрява с розовото си сияние необятните гори на Странджа и се почувствахме отново такива, каквито бяхме, преди да познаем скуката на праините софийски булеварди. Колко очарование и мила поезия имаше в тая минута!

След малко аз прочетох на Мишел:

При теб сме пак, о родино света. Далеч от теб, ний с тебе сме живяли – със твоите тегла и идеали и въздух, и лъчи, и широта. Добро ли, зло ли... Само господ знай какво те чака. Ний сме и смутени, и от свещена вяра окрили, че ти за нас обетован си край.“

На 16 юли 1903 г. Христо Силянов пише до Георги Минков – Мрачний, че след конгреса на Петрова нива е в „терористическата“ чета на Михаил Герджиков, съставлявана от 20 души: „Ние нямаме определен район. Работата ни – сега каква е. Ах, Мрачний! Величествена, наистина и истински хайдушка е била тая пуста Странджа! Гори! гори! гори! Можеш свободно и през деня да се движииш, нещо, което ние по някой път правим... Днес дунуваме в един прекрасен букак, на няколко часа само далеч от границата.“

Факсимиле от писмо на Христо Силянов – 1903 г.

ЧОВЕКЪТ – ВРЕМЕ

Повече от половин век Стефан Данаилов съществува в историческия български живот. Той олицетворява възрожденското начало на нашата духовност и това личи по десетките роли, които избира да осъществи в пиеси от световния и националния репертоар. В стотици театрални постановки на класически и съвременни творби той създаде еталонните образи на Ставрогин в „Бесове“ по Достоевски, на Чацки в „От ума си тегли“ на Грибедов, на Хамлет в „Хамлет“ на Шекспир, на Тригорин в „Чайка“ на Чехов, на Камий Демулен в „Делото Дантон“ от Пшибишевски, на Едмънд в „Дългият път на деня към нощта“ от Юджин О'Нил, на Шейлок в „Цената“ от Артър Милър, на Дантон в „Смъртта на Дантон“ от Георг Бюхнер. Той бе първостепенен актьор на сцената на Народния театър „Иван Вазов“, в други български театри. Канен е на гастроли и в прочутия московски Малий художественный академический театр (МХАТ).

Стефан Данаилов е главен герой на много филми и телевизионни сериали. Поколения зрители го помнят в „Инспекторът и нощта“ (1963 г.), „Първият куриер“ (1966 г.), „Черните ангели“ (1969 г.), „На всеки километър“ – 26 серии (1970 г.), „Иван Кондарев“ (1972 г.), „От нищо нещо“ (1977 г.), „Гърновската царица“ (1980 г.), „24 часа дъжд“ (1982 г.), „Борис I“ (1984 г.), „Дами канят“ (1984 г.), „Карнавалът“ (1986 г.), „Искам Америка“ (1990 г.). Участва в копродукции с „Мосфилм“, сред руската публика е широко известен с ролите си във филмите „Първият куриер“ (1966 г.), „Войникът от обоза“ (1975 г.), „Юлия Вревская“ (1977 г.). През последните години се снима в американски и италиански филмови сериали.

ЧОВЕКЪТ – ПЛАНИНА

Роден е на 9 декември 1942 г. в София, но коренът му е в Родопите, откъдето идва баща му – прочутият деятел на тракийската кауза Ламби (Хараламби) Данаилов, бивал и председател на тракийската организация. Майка му Евдокия е от друг планински град – Ловеч. Не заради това ли Стефан Данаилов излъчва обаянието на човек – планина, въздигнал се над другите със снажен физически и духовен ръст? Той натрупа толкова всенародна обич и уважение, че наистина се очертава като планина над всекидневието. Няколко десетилетия вече е кумир за младите и упование за възрастните. Поколения българи

ПРЕДШЕСТВЕНИЦИ И ПРЕДТЕЧИ

НАРОДНИЙТ ТРИБУН
СТЕФАН ДАНАИЛОВНикола Инджов представя
съвременни радетели на тракийската кауза

съхраняват театралните и филмови негови образи в съзнанието си. Човекът-планина наистина увлича съвременниците към висините на живота.

С вродения си артистичен дух Стефан Данаилов завършва ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ през 1966 г. Днес той вече е професор в същата школа, много нови български артисти излязоха от неговия клас. Те го наричат „Мастер“ и обществото възприема това искрено признание.

Израз на признание са също така многобройните награди на Стефан Данаилов от филмови и театрални прегледи, фестивали, конкурси и т.н. Знаково значение има, че е кавалер на най-голямата награда за принос национален принос – орден „Стара планина“, а за 2002 г. получи наградата „Паис-

ий Хилендарски“ за изключителни постижения в българската култура.

ЧОВЕКЪТ – ИДЕЯ

През годините на т.н. „преход“ Стефан Данаилов се превърна в звездата на социалистическата идея в България! Неговото лично поведение оказва силно влияние върху поведението на БСП в Народното събрание и в социалистическите организации по места.

В Народното събрание като представител на Коалиция за България и председател на Комисията по култура той остави незаличими следи. Благотворно въздействаше за приемането на Закон за филмовата индустрия, Закон за авторското право, Закон за оптичните носители, Закон за народните читалища, Закон за ордените и медалите. Има силно участие в

изработването на поправки в данъчните закони, облекчаващи дарители и спомоществатели в сферата на културата и образованието. Действаше решително за приемане на Закона за народната просвета и Закона за висшето образование.

Бе министър на културата, но не бе министър, ангажиран с партийни програми и цели, а посветен изцяло на общонационални културни проблеми!

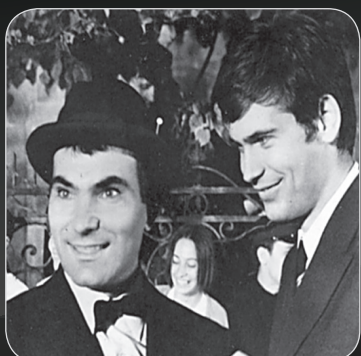

Дори най-заклетите противници на столетната партия изпитват респект пред Стефан Данаилов и се вслушват в него било когато говори от трибуната на Народното събрание, било когато се появи на телевизионния екран като народен трибун.

Да, човекът-идея е народен трибун. За никого друг

в наше време това не може да се каже. За Стефан Данаилов – може!

На 24 май т.г. Стефан Данаилов получи „Аскеер“ за цялостно творчество.

Д-Р ГРАМАТИКОВ ПРЕДСТАВИ „ИСТОРИЯТА НА ИВАЙЛОВГРАД – 1912 – 1944“

ВЕСЕЛА ТОДОРОВА

Изданието излиза с подкрепата на община Ивайловград и кмета Диана Овчарова

Родом съм от Покрован и в хода на проучванията останах силно впечатлен от бързото стопанско развитие на Ивайловградския край. Как оцелява и се съхранява бежанското тракийско население въпреки неимоверните трудности и превратности на съдбата. Как работи за просвета, култура и здравеопазване. Това сподели известният историк доц. д-р Георги Граматиков, дългогодишен директор на музея в Хасково, при представянето на книгата си „История на град Ивайловград 1912–1944“. Официалната ѝ премиера бе в зала „Марица“ на Областна администрация в Хасково. Събитието бе под патронажа на областния управител на Хасково Добри Беливанов, а символичен домакин бе кметът на община Ивайловград Диана Овчарова. За монографията говори

Димо Чанков, историк, краевед, изследовател и литератор, бивш директор на гимназията в Ивайловград.

За новата история на град Ивайловград и по-специално за социалноикономическото, общественополитическото и административното му развитие след освобождението през 1912 г., когато става неделима част от българската държава, се знае сравнително малко. Изследването на д-р Граматиков е посветено именно на този период. Написването на тази книга направих с убеждението, че цялостно проучване на новата история на града е необходимо. Започвам с благодарности към общината и кмета на Ивайловград Диана Овчарова, която преди две години прегърна безрезервно идеята. Без финансовата подкрепа на местната власт и лично на кмета, тя нямаше да стане факт. Книгата е от месец на пазара. Тя ще предизвика интерес сред ивайловградчани и особено сред онези поколения, които все още пазят спомени за това време, а защо не

и в по-младите и идни поколения, коментира авторът. Въпреки че е свързан с Ивайловград, Граматиков досега не се е занимавал задълбочено с историята на този край, който дълги години административно е бил част от Кърджалийски окръг. Едва след пенсионирането си ученият намира време да се рови из архивите, голяма част от които се съхраняват в Кърджали, а също така и в Стара Загора и в централния архив в София.

Датата 19 май е паметна за ивайловградчани, тъй като след преврата през 1934 г., градът сменя старото си име, и от Ортакой се назовава Ивайловград. 1934 година е знаменателна и с построяването на моста на река Арда, което за Ивайловград е равнозначно на спасение от изолацията, след колапса, в който районът изпада през 1920 г., с прокарването на границата с Гърция, каза още Граматиков. Представянето на книгата му в Хасково бе уважено от мно-

Книгата на изтъкнатия историк бе представена в Хасково

го видни общественици, сред които представители на община Ивайловград, почти всичките колеги на автора от Регионалния исторически музей, сегашният директор Валентин Димитров и бившият Елена Хаджиева, экс кметът на Ивайловград Стефан Танев, шефът на архива Станислав Станилов, членът на Върховния комитет на СТДБ Димитър Шалапатов, председателят на тракийското дружество „Г. Сапунаров“ – Коста Сарджев, един от „почетните селяни“ на Хухла – поетът Петър Василев и мн. др. („Нов живот“).

„КИТНА ТРАКИЯ“ И „ТРАКИЙСКА ДЪГА“ – ЮБИЛЯРИ

АНИТА ГЕОРГИЕВА

Продължение от 1-а стр.

Два юбилея – 55 години на Представителния ансамбъл за народни песни и танци „Китна Тракия“ и 25 години на фолклорната група „Тракийска дъга“ отбелязва не само тракийското дружество „Георги Сапунаров“ и нардното читалище „Тракия – 2008“, а и цяло Хасково. Залата на най-голямото в областта читалище „Заря“ буквално се пукаше по шеговете си далеч преди началото на фолклорния спектакъл.

Зрителите изригнаха с аплодисменти след всяко изпълнение на ансамбъла, а те, изпълненията, се редуваха едно след друго във вихрен темпо на танците и във фиерията от цветове на костюмите. Овациите бяха и за жените и мъжете – сега ветерани, които през далечната 1979 г. завоюваха званието „представителен ансамбъл за народни песни и танци. За юбилея те изпълниха танца „Тракийска сватба“, специално възстановен и превърнат в сърдечен поздрав към сегашните си колеги и публиката на Хасково.

„Китна Тракия“ е може би единственият запазил се ансамбъл на самодейни начала в Южна България и въобще единственият с

такъв статут сред тракийските дружества в страната. От неговата школа са излезли почти всички сегашни ръководители на други фолклорни формации от областта. Изнесъл е концерти в над 40 държави от Европа,

Азия, Америка и Африка, получил е редица международни награди, носител е на орден „Кирил и Методий“ – първа степен и много други.

Особено значима е заслугата на хореографа Трендафил Димитров, който със своя усет и изключителната си любов към фолклора успя да съхрани ансамбъла през критичните години след 1989 г., за което той бе възторжено приветстван от публиката със ставане на крака при награждаването с плакета за юбилей. С възпоменателни плакети посмъртно бяха удостоени първите ръководители на ансамбъла: Здравко Иванов, Тодор Стоянов, Борис Младенов. Бяха почетени и тези, които още работят за развитието на фолклора – Крум Георгиев, Трендафил Димитров, Стефан Статев, Милена Кондева, Тодор Кожухаров, Делчо Панев и Ваня Топузова.

Честването на юбилея беше тест за качеството на труда, положен от Руско

Русев – главен ръководител на ансамбъла, Иван Иванов – хореограф, Стефка Младенова – диригент на женския хор, Стамен Стаменов – ръководител на инструменталистите, и въобще за всички участници в ансамбъла – певици, танцьори и танцьорки, музиканти – и нови и ветерани.

Запомнящо се участие в юбилейния концерт внесоха и другите структури към ансамбъла – фолклорните групи „Воденица“ и „Тракийска дъга“, както и детската „Пъстрица“, които се включваха в композициите на „Китна Тракия“.

В своето приветствие за юбилея председателя на тракийското дружество „Георги Сапунаров“ Кирил Сарджев посочи, че фолклорът – песните и танците, е най-българското нещо, което още не е разграбено, разбито, приватизирано и погубено. Разбием ли и него, историята ще ни забрави, поколенията ще ни проклянат.

Юбилярите получиха много цветя и поздравителни адреси – от Министерството на културата, Областната управа, Кметство Хасково, от СТДБ – Красимир Премянов, от генералните ни консули в Истанбул Ангел Ангелов и в Одрин – Любомир Попов и много други – 35 на брой.

АПЕЛ: ТЪРСЕТЕ СНИМКИ ОТ ЛОЗЕНГРАДСКИЯ ХРАМ

Във връзка с инициативата на Съюза на тракийските дружества в България за възстановяване на българския православен храм в Лозенград, се обръщаме с апел към всички тракийци: Ако имате в семейните албуми и архиви запазени снимки от църквата „Св. Спиридон“ (външен вид и интериор) и от другите православни храмове в Лозенград, моля изпратете копие от тях в редакцията. Така ще подпомогнете работата на архитектите и реставраторите в съграждането на храма.

ПОЧИТ КЪМ ЖЕРТВЕТЕ НА ГЕНОЦИДА НАД АРМЕНЦИТЕ

ДИМИТРИНА СМОЛЕВА

На 16 май т.г. в Тракийския дом се състоя възпоменателно събрание на Софийското тракийско дружество, посветено на стогодишнината от геноцида над арменците в Османската империя. Председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов изтъкна, че след Европейския парламент, Ватикана и редица страни в Европа и света, и нашето Народно събрание прие Декларация за геноцида над арменския народ, макар че замени истинския термин със смекчащото „масово изстребление“. Арменският геноцид се признава по

света, защото той е приет и представян от официалните държавни и църковни власти на Армения, докато у нас управляващите и Църквата не настояват да се признае геноцида над тракийските и малоазийските българи.

На събранието гостува Вартануш Топакбашян – главна редакторка на вестник „Ереван“ в София. Тя поясни, че на 24 април т.г. Арменията апостолическа църква канонизира жертвите на геноцида в присъствието на представители на църкви от над 60 страни, включително и на Българската православна църква. Това събитие става след 400 години на датата, на която се почитат загиналите над 1.5 млн. арменци. Г-жа Топакбашян показа видеофилм за възпоменателното тържество пред Мемориала с вечния огън в Ереван, на което хористи със запалени свещи в ръцете, изпълняват песента „Очите на светците“, посветена на невинните жертви на геноцида. Тя подробно разказа както за етническото прочистване и масовото изстребление на арменците, така и за борбата за признаване на геноцида по света.

Темата, близка до сърцето на тракийци, предизвика оживени разисквания, в които участваха Георги Илиев, Николай Димитров, Боян Иванов, Величко Пачилов и други. Доц. Делчо Балабанов предаде на библиотеката на СТДБ новата си авторска книга „Депортация на арменците. Сборник документи 1915–1918 г.“ (Още в следващия брой ще разкаже по-подробно за книгата.), а Надежда Недкова, внучка на Михаил Герджиков, предаде на г-жа Топакбашян копие от статия на нейния дядо във вестник „Тракия“ от 1915 г.